

Äldreförvaltningen
Arbetsmarknadsförvaltningen
SocialförvaltningenDnr ALD 2025/310
Dnr AMF 2025/669
Dnr SOF 2025/527**Handläggare**Äldreförvaltningen
Jenny Norling
Telefon: 08-508 36 266**Till**
Äldrenämnden
21 oktober 2025Arbetsmarknadsförvaltningen
Linda Truvered
Telefon: 08-508 35 804**Till**
Arbetsmarknadsnämnden
21 oktober 2025Socialförvaltningen
Erika Márkus
Telefon: 08-508 25 370**Till**
Socialnämnden
21 oktober 2025

Styrning av insatser utan behovsprövning under omställning enligt ny socialtjänstlag

Förvaltningarnas förslag till beslut

1. Äldrenämnden föreslår att kommunfullmäktige ger äldrenämnden, inom de ansvarsområden som anges i reglementet för äldrenämnden, till och med 31 december 2028, i uppdrag att i kommunfullmäktiges ställe besluta att
 - en insats inom socialtjänsten i Stockholms stad ska ges utan behovsprövning samt vilka eventuella villkor som ska gälla för att enskilda ska ta del av insatsen.
 - en insats utan behovsprövning på grund av särskilda skäl ska undantas från dokumentation av uppgifter som kan röja den enskildes identitet.
 - en insats utan behovsprövning inte längre ska ges utan behovsprövning.
2. Äldrenämnden föreslår att kommunfullmäktige beslutar att inför beslut i facknämnd, i enlighet med punkt 1, ska stadsdelsförvaltningarna beredas möjlighet att lämna synpunkter.
3. Äldrenämnden föreslår att kommunfullmäktige beslutar att beslutspunkterna 1 och 2 ovan ersätter kommunfullmäktiges beslut 16 juni 2025, dnr KS 2025/318, gällande återrapportering om insatser utan behovsprövning.

Arbetsmarknadsförvaltningen
Staben för strategi och samordning**Socialförvaltningen**
Avdelningen för strategi och utveckling**Äldreförvaltningen**
Avdelningen för stadsövergripande äldreomsorgsfrågor

Sammanfattning

Den 16 juni 2025 beslutade kommunfullmäktige i fyra ärenden som avsåg socialtjänstens tillhandahållande av insatser utan behovsprövning enligt nya socialtjänstlagen (2025:400), SoL. Två

ärenden, efter gemensamt förslag av socialnämnden och äldrenämnden, avsåg de insatser som stadsdelsnämnderna och socialnämnden redan innan den nya socialtjänstlagen har tillhandahållit utan behovsprövning, dnr KS 2025/308 och dnr KS 2025/318. För dessa insatser beslutade kommunfullmäktige att insatserna, från och med 1 juli 2025 till och med 31 oktober 2026, får tillhandahållas utan behovsprövning i likhet med hur de tillhandahölls innan den nya socialtjänstlagen trädde i kraft 1 juli och att återrapportering om dessa insatser ska ske senast 30 september 2026.

Enligt socialtjänstlagen är det upp till varje kommuns socialnämnd att besluta om, och i så fall hur, möjligheten att ge en insats utan behovsprövning ska tillämpas i den egna kommunen. För att en insats ska kunna erbjudas utan behovsprövning enligt 11 kap. 5 § SoL krävs att socialnämnden fattar ett särskilt beslut om det. Ett sådant beslut gäller sedan för hela insatsen.

För att omställningen enligt ny socialtjänstlag ska hinna genomföras med stöd av de statliga medel som aviserats till och med år 2028 anser arbetsmarknadsförvaltningen, socialförvaltningen och äldreförvaltningen att det finns behov av en beslutsordning där respektive facknämnd, utifrån sitt reglemente, får i kommunfullmäktiges ställe besluta att

- en insats inom socialtjänsten i Stockholms stad ska ges utan behovsprövning samt vilka eventuella villkor som ska gälla för att enskilda ska ta del av insatsen.
- en insats utan behovsprövning på grund av särskilda skäl ska undantas från dokumentation av uppgifter som kan röja den enskildes identitet.
- en insats utan behovsprövning inte längre ska ges utan behovsprövning.

Facknämndernas beslut blir gällande för hela staden. Syftet med förslaget är att omställning ska kunna genomföras på ett effektivt sätt för hela stadens socialtjänst i enlighet med den nya socialtjänstlagen.

Innan beslut fattas i arbetsmarknadsnämnd, socialnämnd och äldrenämnd ska fackförvaltningarna ha inhämtat synpunkter från stadsdelsförvaltningarna. I de fall en insats endast ges av en facknämnd ska synpunkter ha inhämtats från de förvaltningar som berörs.

Bakgrund

I Stockholms stad genomförs socialtjänstens uppdrag inom stadsdelsnämndernas, arbetsmarknadsnämndens, socialnämndens och äldre- och vårdnämndens verksamheter. Samtliga dessa nämnder utgör enligt respektive nämnds reglemente socialnämnd vid fullgörande av uppgifter enligt socialtjänstlagen (2025:400), SoL.

Omställningen av Stockholms stads socialtjänst har pågått sedan 2024 inom projektet *Framtidens socialtjänst – Omställning till en långsiktigt hållbar socialtjänst*. Arbetet utgår från socialnämndens uppdrag i budget 2024 om att tillsammans med kommunstyrelsen, äldre- och vårdnämnden och stadsdelsnämnderna förbereda inför ny socialtjänstlag. Omställningsarbetet kommer att pågå under flera år. Arbetsmarknadsförvaltningen har för egen del genomfört ett förberedelsearbete inför ny socialtjänstlag och samverkar med projektet Framtidens socialtjänst.

Den 16 juni 2025 beslutade kommunfullmäktige i fyra ärenden som avsåg socialtjänstens tillhandahållande av insatser utan behovsprövning enligt nya socialtjänstlagen. Ett av ärendena avsåg tillhandahållande av och villkor för att ta del av trygghetslarm utan behovsprövning, efter förslag av äldre- och vårdnämnden, dnr KS 2025/317. Ett ärende avsåg tillhandahållande av och villkor för insatserna arbetsmarknadsrådgivning, förebygga skolavbrott, Bron, etableringsstöd och IPS integrerat i psykosvården (Individual placement and support), efter förslag av arbetsmarknadsnämnden, dnr KS 2025/349.

Övriga två ärenden, efter gemensamt förslag av socialnämnden och äldre- och vårdnämnden, rörde de insatser som stadsdelsnämnderna och socialnämnden redan innan den nya socialtjänstlagen har tillhandahållit utan behovsprövning, dnr KS 2025/308 och dnr KS 2025/318. För dessa insatser beslutade kommunfullmäktige att insatserna, från och med 1 juli 2025 till och med 31 oktober 2026, får tillhandahållas utan behovsprövning i likhet med hur de tillhandahölls innan den nya socialtjänstlagen trädde i kraft 1 juli. Kommunfullmäktige beslutade också att de uppgifter som kan röja en enskilds identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av insatserna. Därtill beslutade kommunfullmäktige att ge socialnämnden och äldre- och vårdnämnden i uppdrag att till kommunfullmäktige:

- föreslå vilka insatser i bilagan till tjänsteutlåtandet, dnr KS 2025/308 och dnr KS 2025/318, som ska ges utan behovsprövning över hela staden från och med 1 november 2026 samt om eventuella villkor ska gälla för insatserna.
- utreda och föreslå eventuella undantag från skyldigheten att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet vid genomförande av dessa insatser.

Enligt kommunfullmäktiges beslut ska återrapportering av uppdragen ske till kommunfullmäktige senast 30 september 2026.

Ärendet

Ramverket för insatser utan behovsprövning

Enligt den nya socialtjänstlagen ska socialtjänsten arbeta förebyggande, vara lätt tillgänglig och kunskapsbaserad. I lagen används insatser som en övergripande benämning för rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp. Socialtjänstens huvudsakliga arbetssätt är att insatser ges efter behovsprövning, men enligt den nya lagen ges kommunerna även en möjlighet att tillhandahålla insatser för personliga behov utan behovsprövning.

Av förarbetena till den nya lagen framgår att insatser utan behovsprövning har stor betydelse för att sänka trösklarna till socialtjänsten. Genom att göra det enklare att få stöd kan socialtjänsten nå personer tidigare – innan problemen hunnit växa sig stora – och därmed öka möjligheten till en positiv förändring när motivationen är som störst. Det kan också bidra till att nå grupper som är svåra att nå och annars inte söker hjälp.

Beslut om att ge en insats utan behovsprövning

Det är upp till varje kommuns socialnämnd att besluta om, och i så fall hur, möjligheten att ge en insats utan behovsprövning ska tillämpas i den egna kommunen. För att en insats ska kunna erbjudas utan behovsprövning enligt 11 kap. 5 § SoL krävs att socialnämnden fattar ett särskilt beslut om det. Ett sådant beslut gäller sedan för hela insatsen.

Vissa insatser för personliga behov kan kommunen inte välja att ge utan behovsprövning utan kräver alltid en individuell behovsprövning:

1. kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,
2. vård i familjehem,
3. vård i LVM-hem,
4. vård i särskilda ungdomshem,
5. vård av barn eller unga mellan 18 och 20 år i jourhem, stödboende, skyddat boende och andra hem för vård eller boende utöver sådana LVM-hem och särskilda ungdomshem som avses i 3 och 4,
6. bostad i ett boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 4 eller 11 §, och
7. vård i hem för viss annan heldygnsvård.

En insats utan behovsprövning får inte heller tillhandahållas ett barn utan vårdnadshavarens samtycke. Nämnden får dock tillhandahålla sådana insatser till ett barn, om barnet har fyllt 15 år och det är lämpligt att insatsen tillhandahålls på det sättet.

Insatser som gäller ekonomiska behov är alltid behovsprövade och kan inte tillhandahållas utan föregående behovsprövning.

Den nya bestämmelsen om insatser utan behovsprövning begränsar inte den enskildes rätt att ansöka om behovsprövade insatser. Det innebär att den enskilde alltid har rätt att få sin ansökan prövad, även i de fall kommunen redan erbjuder motsvarande insats utan behovsprövning.

Möjlighet att ställa upp villkor

Socialnämnden har rätt att fastställa särskilda villkor för att enskilda ska få del av en insats utan behovsprövning. Det innebär att insatsen inte behöver vara öppen för alla, utan kan begränsas genom tydligt angivna villkor. Sådana villkor kan exempelvis vara att insatsen riktas till en viss målgrupp, en specifik livssituation, en viss typ av problematik eller ett avgränsat geografiskt område.

Villkoren får dock inte leda till osaklig eller orättvis behandling av kommunens invånare. Skillnader i tillgång till insatser måste alltid grunda sig på objektiva och sakligt motiverade skäl. För att upprätthålla rättssäkerhet ska villkoren vara tydligt formulerade och möjliga att kontrollera och följa upp.

Insatsens genomförande

När en insats tillhandahålls utan behovsprövning ska ingen myndighetsutövning ske. Den enskilde vänder sig istället direkt till den del av socialtjänsten som ansvarar för att genomföra insatsen. Utföraren har i uppgift att kontrollera om den enskilde uppfyller eventuella fastställda villkor för insatsen. Om villkoren är uppfyllda ska insatsen genomföras av utföraren.

Dokumentation av uppgifter

Bestämmelsen i gamla socialtjänstlagen (2001:453) om att handläggning av ärenden som rör enskilda ska dokumenteras har förts över till den nya socialtjänstlagen (2025:400) utan förändring i sak. Däremot har dokumentationsskyldigheten utvidgats till att även omfatta genomförandet av insatser som ges utan behovsprövning (14 kap. 3 § SoL).

Det finns två undantag från skyldigheten att dokumentera. Det första innebär att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte behöver dokumenteras vid genomförande av rådgivning. Det andra undantaget innebär att socialnämnden kan, när det föreligger särskilda skäl, besluta om att uppgifter som kan röja den enskildes

identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av insatser som ges utan behovsprövning.

Tillfällig beslutanderätt för insatser utan behovsprövning

För att en insats ska kunna erbjudas utan behovsprövning krävs enligt socialtjänstlagen att socialnämnden fattar ett särskilt beslut om det. Ett sådant beslut gäller sedan för hela insatsen. Enligt likställighetsprincipen i 2 kap. 3 § kommunallagen (2017:725), KL, ska kommunen behandla sina medlemmar lika om det inte finns sakliga skäl för något annat. Eftersom stadens uppgifter enligt socialtjänstlagen fullgörs av såväl stadsdelsnämnderna som facknämnder bör kommunfullmäktige fatta de beslut som omfattar hela stadens socialtjänst. Fullmäktige får enligt 5 kap. 2 § kommunallagen (KL) uppdra åt en nämnd att i fullmäktiges ställe besluta i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden.

Socialnämnden och äldrenämnden har i uppdrag att föreslå vilka insatser i bilagan till tjänsteutlåtandet, dnr KS 2025/308 och dnr KS 2025/318, som ska ges utan behovsprövning över hela staden samt om eventuella villkor ska gälla för insatserna och om eventuella undantag från skyldigheten att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet ska gälla vid genomförande av dessa insatser. Under våren 2025 inledde fackförvaltningarna detta arbete och har kunnat konstatera att det är svårt att definiera vad som är en insats, metod eller ett arbetssätt samt när en insats är att betrakta som endast rådgivning. Tydliga skiljelinjer går inte alltid att dra och det saknas idag vägledning i form av nationella stöddokument för tillämpning av den nya socialtjänstlagen.

För att omställningen enligt ny socialtjänstlag ska hinna genomföras med stöd av de statliga medel som aviserats till och med år 2028 anser arbetsmarknadsförvaltningen, socialförvaltningen och äldreförvaltningen att det finns behov av en beslutsordning där respektive facknämnd utifrån sitt reglemente får besluta om att en insats ska tillhandahållas utan behovsprövning i kommunfullmäktiges ställe. Facknämndernas beslut blir då gällande för hela staden. Syftet med förslaget är att omställning ska kunna genomföras på ett effektivt sätt för hela stadens socialtjänst i enlighet med den nya socialtjänstlagen.

Uppdragets innehåll och omfattning

Förslaget innebär att kommunfullmäktige ger arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och äldrenämnden, inom de ansvarsområden som anges i reglementet för respektive nämnd, till och med 31 december 2028, i uppdrag att i kommunfullmäktiges ställe besluta i fråga om att ge en insats för personliga behov utan behovsprövning. Den typ av insatser som berörs är insatser som syftar till att socialtjänsten kan tillhandahålla ett tidigt och

förebyggande stöd innan problem vuxit sig stora. Det kan vara insatser som är allmänt inriktade och generellt utformade men också individuellt anpassade, till exempel rådgivande insatser, öppna träffpunkter, gruppverksamhet eller stödsamtal.

I uppdraget om att besluta om en insats ska ges utan behovsprövning ingår även att besluta om eventuella villkor för att ta del av insatsen samt om insatsen på grund av särskilda skäl ska undantas från dokumentation av uppgifter som kan röja den enskildes identitet. I beslut om att tillhandahålla en insats utan behovsprövning bör det ingå beskrivning av innehåll i insatsen och eventuell omfattning av insatsen, exempelvis antal tillfällen, timmar eller träffar som man får inom ramen för insatsen. I beskrivning av insatsen ingår också att beskriva om insatsen endast är rådgivning.

Facknämnderna föreslås även kunna besluta att en insats inte längre ska ges som en insats utan behovsprövning. Det kan både handla om insatser som Stockholms stad redan idag tillhandahåller utan behovsprövning enligt beslut fattat av kommunfullmäktige den 16 juni men även insatser som under omställningsåren, till och med 31 december 2028, har beslutats att ges utan behovsprövning. Varje facknämnd fattar beslut inom sitt ansvarsområde utifrån gällande reglemente.

Förslaget föreslås ersätta kommunfullmäktiges beslut 16 juni 2025, dnr KS 2025/308 och dnr KS 2025/318, i den del som avser socialnämndens och äldre- och våldsbarnnämndens återrapportering av insatser utan behovsprövning.

Utredning och inför beslut i facknämnderna

När underlag om en insats utan behovsprövning tas fram görs det i samarbete mellan fackförvaltningarna utifrån respektive förvaltnings ansvarsområde. Uppgifter om insatsen inhämtas från stadsdelsförvaltningarna genom befintliga nätverk eller på annat sätt om nätverk saknas för det område som insatsen avser. I de fall insatsen tillhandahålls av en facknämnd inhämtas uppgifter från berörda facknämnder och i de fall det är nödvändigt även från stadsdelsförvaltningarna.

Innan beslut fattas i arbetsmarknadsnämnd, socialnämnd och äldre- och våldsbarnnämnd ska fackförvaltningarna ha inhämtat synpunkter från stadsdelsförvaltningarna. I de fall en insats endast ges av en facknämnd ska synpunkter ha inhämtats från de förvaltningar som berörs. Synpunkterna inhämtas genom enkät via avdelningscheferna. Utifrån inkomna synpunkter färdigställer fackförvaltningarna underlag och presenterar förslaget för avdelningschefer genom befintliga nätverk. Därefter redogörs förslaget för i den operativa styrgruppen för projektet Framtidens socialtjänst. Den operativa styrgruppen lämnar förslag till den

strategiska styrgruppen som i sin tur beslutar om en inriktning inför att ärende bereds till respektive facknämnd.

I de fall en insats berör flera facknämnders ansvarsområden, enligt respektive facknämnds reglemente, måste facknämnderna vara överens innan beslut fattas och besluten ska vara likalydande.

Ekonomisk uppföljning

Insatser som tillhandahålls utan behovsprövning kan få både positiv och negativ ekonomisk effekt. På kort sikt kan kostnaderna för vissa insatser öka om många tar del av stödet i ett tidigt skede. Samtidigt finns möjlighet till långsiktiga besparingar genom att tidiga och förebyggande insatser på sikt kan minska behovet av mer omfattande och kostnadskrävande insatser.

Genom att ge insatser utan behovsprövning förväntas en effektivare resursfördelning, där minskad administration och att personella resurser i högre grad kan ha direkt kontakt med den enskilde. Kostnadsutvecklingen för insatser utan behovsprövning behöver följas noggrant och ske i samverkan mellan berörda fackförvaltningar, stadsdelsförvaltningar och stadsledningskontoret.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts gemensamt inom staben för strategi och samordning på arbetsmarknadsförvaltningen, avdelningen för strategi och utveckling på socialförvaltningen och avdelning för stadsövergripande äldreomsorgsfrågor på äldreförvaltningen. Stadsledningskontorets juridiska avdelning har deltagit i ärendets beredning. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgruppen den 15 oktober. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 14 oktober. Socialnämndens, äldre- och äldreomsorgsnämndens och överförmyndarnämndens gemensamma råd för funktionshinderfrågor har tagit del av ärendet den 16 oktober.

Jämställdhetsanalys

När beslut fattas om att ge en insats utan behovsprövning är det viktigt att ett jämställdhetsperspektiv beaktas. Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och äldre- och äldreomsorgsnämnden kommer i sitt uppdrag om att besluta om insatser utan behovsprövning genomföra jämställdhetsanalys för att de insatser som föreslås inte ska skapa omotiverade skillnader mellan könen. Jämställdhetsperspektiv blir också viktigt att ha med i uppföljningen av insatser utan behovsprövning.

Konsekvenser för barn

Enligt artikel 3.1 i barnkonventionen ska det vid alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Om ett ärende eller beslut bedöms ha betydande inverkan och i hög

grad påverka barns rättigheter och levnadsvillkor behöver barnets bästa utredas och beaktas. Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och äldre- och våldsbarnnämnden kommer i sitt uppdrag om att besluta om insatser utan behovsprövning genomföra barnkonsekvensanalys. Det blir också viktigt att följa den nationella kunskapsutvecklingen för att säkerställa att insatser utformas och genomförs i linje med aktuell forskning och beprövad erfarenhet.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Att ge insatser utan behovsprövning är en ny möjlighet för kommunerna som bland annat syftar till att sänka trösklarna till socialtjänsten. Under åren fram till 2028 krävs att Stockholms stad har en hög takt för att hinna genomföra omställningen med stöd av de statliga medel som aviserats. Utvecklingen av insatser utan behovsprövning behöver följas noggrant, både utifrån ekonomiska resurser och hur insatserna utvecklas i förhållande till andra insatser. Förändringar i exempelvis villkor eller bedömningen av undantag från dokumentation behöver också kunna göras i enlighet med nationella stöddokument som kan komma på området.

Av dessa anledningar är det nödvändigt för staden att det finns en flexibilitet i att kunna göra förändringar i hur en insats utan behovsprövning är utformad. Därmed föreslås att beslutanderätten för att tillhandahålla en insats utan behovsprövning eller besluta att en insats inte längre ska ges utan behovsprövning, uppdras till arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och äldre- och våldsbarnnämnden.

För att omställningen enligt ny socialtjänstlag ska hinna genomföras med stöd av de statliga medel som aviserats till och med 2028 bedömer arbetsmarknadsförvaltningen, socialförvaltningen och äldre- och våldsbarnförvaltningen att det finns behov av en beslutsordning där respektive facknämnd utifrån sitt reglemente får besluta om att en insats ska tillhandahållas utan behovsprövning i kommunfullmäktiges ställe. Facknämndernas beslut blir då gällande för hela staden. Syftet med förslaget är att förändringar ska kunna genomföras på ett effektivt sätt för hela stadens socialtjänst i enlighet med den nya socialtjänstlagen. Facknämnderna ser att förslaget skulle underlätta beslutsprocessen och möjliggöra ökad flexibilitet under perioden för omställningen till ny socialtjänstlag.

För att ge stadens socialtjänst goda förutsättningar till omställningsarbetet med insatser utan behovsprövning föreslås beslutsordning enligt nedan.

1. Äldre- och våldsbarnnämnden föreslår att kommunfullmäktige ger äldre- och våldsbarnnämnden, inom de ansvarsområden som anges i reglementet för äldre- och våldsbarnnämnden, till och med 31 december 2028, i uppdrag att i kommunfullmäktiges ställe besluta att

- en insats inom socialtjänsten i Stockholms stad ska ges utan behovsprövning samt vilka eventuella villkor som ska gälla för att enskilda ska ta del av insatsen.
 - en insats utan behovsprövning på grund av särskilda skäl ska undantas från dokumentation av uppgifter som kan röja den enskildes identitet.
 - en insats utan behovsprövning inte längre ska ges utan behovsprövning.
2. Äldrenämnden föreslår att kommunfullmäktige beslutar att inför beslut i facknämnd, i enlighet med punkt 1, ska stadsdelsförvaltningarna beredas möjlighet att lämna synpunkter.
 3. Äldrenämnden föreslår att kommunfullmäktige beslutar att beslutspunkterna 1 och 2 ovan ersätter kommunfullmäktiges beslut 16 juni 2025, dnr KS 2025/318, gällande återrapportering om insatser utan behovsprövning.

Karin Bülow
Äldredirektör
Äldreförvaltningen

Veronica Wolgast Carstorp
Socialdirektör
Socialförvaltningen

Karina Uddén
Arbetsmarknadsdirektör
Arbetsmarknadsförvaltningen

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Karin Bülow, Förvaltningschef	2025-10-07
Jonna Hermansson, Avdelningschef	2025-10-07